

Choińska-Mika, Jolanta

"Mity narodowe. Lechiada", Jan Malicki,
Wrocław [etc.] 1982 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 75/2, 357-358

1984

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

matu: Lewandowskiego i Basaraba. Obydwa przeglądy mogą być niezmiernie użyteczne dla badaczy tematyki polsko-ukraińskiej, choć nie sądzę, by autorzy w pełni oddali sprawiedliwość niektórym przynajmniej z omawianych publikacji. Znacznie ważniejsze jest jednak co innego. Niezależnie od takiej lub innej oceny wypowiedzianych sądów wynika z tych rozważań, że niezmiernie mało dotychczas zrobiono w dziedzinie badań nad stosunkami polsko-ukraińskimi. Wprawdzie odnotować można niektóre cenne publikacje, lecz nadal są one tylko sporadyczne i wiele zagadnień wymaga wnikliwych studiów.

Sądząc z omawianego tomu, a także z innych ukazujących się poza granicami Polski publikacji, dzieje stosunków polsko-ukraińskich są mało zbadane, także w historiografii światowej. Trudno się temu dziwić, gdyż jest to raczej margines dziejów powszechnych. Problematyka ta natomiast powinna być przedmiotem nieustannego zainteresowania środowisk naukowych w Polsce, gdyż z pewnością w jednej kwestii mają rację autorzy omawianych tu studiów: dla narodu polskiego oraz dla narodu ukraińskiego wzajemne stosunki miały olbrzymie znaczenie w przeszłości, a także dzisiaj nie można ich lekceważyć.

J. T.

Adam Wolff, Ewa Rzetelska-Feleszko, *Mazowieckie nazwy terenowe do końca XVI wieku*, „Prace Mazowieckiego Ośrodka Badań Naukowych” nr 37, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1982, s. 322.

Książka została oparta na kartotece „Słownika historyczno-geograficznego Mazowsza w średniowieczu”. Pierwszy z autorów zgromadził materiał nazewnictwa i dokonał jego lokalizacji, drugi nadał pracy charakter monografii toponomastycznej. Dwie trzecie objętości publikacji zajął słownik nazw terenowych: pól i ich części, lasów, łąk, młynów, siedlisk, dróg i innych niedużych obiektów terenowych. Pominięte nazwy rzek i jezior wymagają oddzielnego opracowania. Materiał mimo względnej obfitości (3000 obiektów w 2490 hasłach) jest z powodów źródłowych niekompletny w sposób nierównomierny, co uniemożliwia interpretacje geograficzne. Jego opracowanie trzyma się zasad stosowanych w monografiach onomastycznych: znormalizowane odczytanie nazwy, datowane cytaty źródłowe, lokalizacja oraz komentarz etymologiczny umożliwiają zrozumienie nazwy. W dalszej części pracy, po rozpatrzeniu staropolskich regionalnych cech językowych badanego materiału i osobnej charakterystyce nazewnictwa pochodzenia bałtyjskiego, przeprowadzona została szczegółowa analiza nazw od strony słowotwórczej i semantycznej. Na końcu zamieszczono ich wykaz według podziału administracyjnego z XVI w. Nazwy terenowe dostarczając naturalnego kontekstu onomastycznego nazwom miejscowym są świadectwem procesów mikroosadniczych i jako takie budzą zainteresowanie historyka osadnictwa.

S.G.

Jan Malicki, *Mity narodowe. Lechiada*, Polska Akademia Nauk — Oddział w Katowicach. „Prace Komisji Historycznoliterackiej” nr 5, Zakład Narodowy im. Ossolińskich—Wydawnictwo, Wrocław—Warszawa—Kraków—Gdańsk—Łódź 1982, s. 137.

Tematem pracy J. Malickiego jest próba odtworzenia przeobrażeń, jakim ulegał mīt o Lechu od średniowiecza do drugiej połowy wieku XVIII. Autor szuka w piśmiennictwie tego okresu (kronikach, literaturze pięknej, publicystyce, roman-

sie historycznym) nie tylko legendy Lecha jako pierwszowładcy i protoplasty narodu lecz także całej symboliki z nim związanej. W pracy przedstawia J. Malicki trzy wielkie cykle Lechiady. Cykl pierwszy obejmuje, zdaniem autora, okres pojawienia się i wrastania postaci Lecha w świadomość historyczną narodu. W piśmiennictwie tej doby najważniejszym z „wątków lechickich” była idea potężnego i rozległego państwa Lechitów. W drugim cyklu, zamkniętym czasami Miechowity i Decjusza, nastąpiła popularyzacja Lecha i reprezentowanej przez niego ideologii. Dzięki upowszechnieniu druku postać ta stała się znana nie tylko środowiskom intelektualnym Krakowa. Cykl trzeci był okresem sporów o Lecha i jego pradzieje, okresem tworzenia narodowego mitu, będącego częścią ideologii sarmackiej. Cyklem tym odpowiadają cztery (nie licząc zakończenia) rozdziały pracy: I „Narodzinny”, II „Czas konfrontacji”, III „W stronę mitu”, IV „Historija naganiona”.

Przedstawia w nich autor m. in. problemy wpływu presji środowiska pod jaką znajdował się średniowieczny historiograf na treść wątków lechickich, funkcjonowanie legendy eponimicznej w piśmiennictwie od Galla do Długosza (J. Malicki próbuje stworzyć schemat tej legendy). Innym zagadnieniem są zmiany, jakim ulegał Lech i ideologia z nim związana w czasach renesansu, różnice między wersją Lecha, występującą u pisarzy tworzących po łacinie i po polsku. Zwraca też J. Malicki uwagę na pojawiające się w drugiej połowie XVI wieku, odmienne od dotychczasowego pojmowanie osoby samego Lecha. Traktowany jako postać realna stawał się jednocześnie Lech symbolem przeszłości narodowej a zarazem niezmiernie ważnym składnikiem mitu narodowego (taki obraz znajdujemy u Marcina Bielskiego i w całej późniejszej ideologii sarmackiej).

Ważnym problemem, choć przedstawionym zbyt pobieżnie przez autora, są przemiany ideologii związanej z Lechem, w wieku XVIII i pierwsze próby krytycznej analizy legendarnej przeszłości Polski.

Praca J. Malickiego nie odpowiada z pewnością na wszystkie kwestie, łączące się z szeroko rozumianą Lechiadą. Jest jednak cennym wkładem w badania nad świadomością historyczną w Polsce dawnych wieków.

J. Ch.-M.

Polscy święci 1, red. o. Joachim Roman B.A. OFMConv., Akademia Teologii Katolickiej, Warszawa 1983, s. 355, ilustr.

Pod tym umownym tytułem Akademia Teologii Katolickiej rozpoczyna serię, która nie będzie się ograniczać do osób kanonizowanych: znajdzie się tu miejsce dla błogosławionych i sług Bożych cieszących się sławą świętości, a także dla innych — nie określonych bliżej — „materiałów i opracowań mogących się przyczynić do poznania naszych rodaków wybitnych przez swą świętość”. Przewiduje się także biografie świętych obcych związanych z Polską.

W niniejszym tomie drukuje się biografie: bł. Bronisławy autorstwa ks. Stefańa Ryłki CRL (16 stron druku), bł. Doroty z Mątówów pióra Ks. Henryka Misztala (s. 38), bł. Szymona z Lipnicy tekst w znacznych partiach napisany przez o. Romualda Gustwa OFM uzupełnił po jego śmierci o. Kajetan Grudziński OFM (s. 82) oraz służebnicy Bożej Anieli Salawy (1881—1922) rozprawę tę — liczącą ponad 200 s. — po śmierci autora — o. Alberta Wojtczaka OFMConv. — przygotował do druku redaktor tomu.

Biografii Anieli Salawy nie potrafię ocenić. Sądzę, że ta cenna próba zebrania materiału umożliwi dalsze studia nad religijnością i życiem wewnętrznym epoki najnowszej.